

Sachin Sir'sEnglish Speaking

Its 100% guaranteed course
सबसे आसान तरीकेसे
अंग्रेजी बोलना
सिखानेके लियेही
हम जाने जाते है।
9028851719

बहुजन सौरभ

उपलब्ध आहे!

मिस्त्री, टाइल्स
फिटर, पेंटर,
कारपेंटर,
प्लंबर इत्यादीसाठी खालील नंबर
वर संपर्क करावा.
संपर्क
मो. 8482839451

शुक्रवार ११ जुलै २०२५
Frisday 11 July 2025

❏ वर्ष : ५ | ❏ अंक : १९४
❏ Year : 5 | ❏ Issue : 194

दैनिक किंमत : ₹ ५/-
Daily Rate: Rs. 5/-

बिहारमधील मतदार यादीसंदर्भात सर्वोच्च न्यायालयात सुचना...

मतदारांशिवाय निवडणूक आयोग अस्तित्वात राहू शकत नाही

निवडणूक आयोगाच्या वकिलाने सर्वोच्च न्यायालयात सांगितले की निवडणूक आयोग ही एक संवैधानिक संस्था आहे ज्याचा मतदारांशी थेट संबंध आहे आणि जर मतदार नसतील तर आपण अस्तित्वात राहणार नाही. कायद्याच्या तरतुदीद्वारे आयोगाला असे करण्यास भाग पाडले जात नाही तोपर्यंत आयोगाचा मतदार यादीतून कोणालाही वगळण्याचा हेतू नाही किंवा तो करू शकत नाही. धर्म, जात इत्यादींच्या

आधारे आपण भेदभाव करू शकत नाही

नवी दिल्ली : बिहारमधील मतदार यादी मोहिमेच्या विशेष पुनरीक्षणाविरुद्ध दाखल केलेल्या याचिकांवर सर्वोच्च न्यायालयात सुनावणी झाली. दीर्घ चर्चेनंतर, सर्वोच्च न्यायालयाने निवडणूक आयोगाला पुनरीक्षणासाठी आवश्यक असलेल्या कागदपत्रांमध्ये आधार कार्ड, रेशन कार्ड आणि मतदार कार्ड समाविष्ट करण्याचा विचार करण्याचे निर्देश दिले. तसेच, तीन मुद्द्यांवर उत्तर दाखल करा. सर्वोच्च न्यायालयाने निवडणूक आयोगाला नोटीस बजावली आहे आणि सुनावणीची पुढील तारीख 28 जुलै निश्चित केली आहे

मतदार यादीच्या विशेष सघन पुनरीक्षणाला सर्वोच्च न्यायालयाने स्थगिती दिलेली नाही कारण याचिकाकर्त्यांनी अंतर्गम स्थगितीची मागणी केलेली नाही. न्यायमूर्ती सुधांशू धुलिया आणि न्यायमूर्ती जयमाला बागची यांच्या खंडपीठाने

म्हटले आहे की, आपण एखाद्या संवैधानिक संस्थेला जे करायला हवे ते करण्यापासून रोखू शकत नाही. न्यायालयाने निवडणूक आयोगाला त्याचे प्रतिज्ञापत्र दाखल करण्यासाठी एक आठवड्याचा वेळ दिला आहे. त्याच वेळी, याचिकाकर्त्यांना त्यानंतर एक आठवड्याने त्यांचे उत्तर दाखल करण्यास सांगितले आहे.

यापूर्वी सुनावणीदरम्यान, न्यायमूर्ती जयमाल्या बागची यांनी निवडणूक आयोगाच्या वकिलाला विचारले की तुम्ही ही प्रक्रिया नोव्हेंबरमध्ये होणाऱ्या निवडणुकांशी का जोडत आहात? ही एक अशी प्रक्रिया आहे जी संपूर्ण देशातील निवडणुकांपासून स्वतंत्र असू शकते. यावर निवडणूक आयोगाच्या वकिलाने सांगितले की ही प्रक्रिया पाळली जाईल. त्यांनी आश्वासन दिले की कोणालाही आपले म्हणणे मांडण्याची संधी न देता मतदार यादीतून वगळले जाणार नाही.

निवडणूक आयोगाकडून तीन मुद्द्यांवर उत्तरे मागितली आहेत. सर्वोच्च न्यायालयाने निवडणूक आयोगाच्या वकिलाला सांगितले की, न्यायालयासमोरील मुद्दा लोकशाहीच्या मुळाशी आणि मतदानाच्या अधिकाराशी संबंधित आहे यात शंका नाही. याचिकाकर्ते केवळ निवडणूक आयोगाच्या निवडणुका घेण्याच्या अधिकारालाच आव्हान देत नाहीत तर त्याची प्रक्रिया आणि वेळेलाही आव्हान देत आहेत. या तीन मुद्द्यांवर उत्तरे देणे आवश्यक आहे. तुम्ही पुनरावलोकनाचा संबंध बिहार निवडणुकीशी का जोडत आहात ?

या प्रक्रियेत काहीही चुकीचे नाही. निवडणुकीपूर्वी एखाद्या व्यक्तीला मतदानाच्या अधिकारापासून वंचित ठेवले जाईल आणि मतदानपूर्वी त्याला त्याविरुद्ध अपील करण्याची वेळ मिळणार नाही. मतदार यादी अंतिम झाल्यानंतर, न्यायालयात तिला खत लादणार नाहीत. याचा अर्थ असा की निवडणुकीपूर्वी वंचित व्यक्तीला या यादीला आव्हान देण्याचा पर्याय राहणार नाही.

न्यायालयाचे तीन प्रश्न आहेत
- अशा विशेष मोहिमेसाठी निवडणूक आयोगाला काय कायदेशीर अधिकार आहेत?
- या मोहिमेची प्रक्रिया काय असेल?
- आणि त्याची वेळ काय असेल?

या खटल्याच्या सुनावणीदरम्यान, याचिकाकर्त्यांच्या वतीने ज्येष्ठ वकील अभिषेक मनु सिंघवी उपस्थित राहिले. त्यांनी असा युक्तिवाद केला की मतदार यादीतून कोणालाही वगळण्याची वेळ मिळणार नाही. मतदार यादी अंतिम झाल्यानंतर, न्यायालयात तिला खत लादणार नाहीत. याचा अर्थ असा की निवडणुकीपूर्वी वंचित व्यक्तीला या यादीला आव्हान देण्याचा पर्याय राहणार नाही.

- न्यायाधिश सुधांशू धुलिया

प्रक्रिया अशी आहे की एखादी व्यक्ती एखाद्याविरुद्धच्या त्याच्या आक्षेपाचा पुरावा देते. त्यानंतर निवडणूक आयोग सुनावणीसाठी नोटीस जारी करतो. परंतु येथे 4-7 कोटी लोकांना एकत्रितपणे निलंबित करण्यात आले आहे आणि असे म्हटले आहे की जर तुम्ही फॉर्म भरला नाही तर तुम्ही बाहेर पडाल.यापूर्वी, याचिकाकर्त्यांपेकी एक असलेले ज्येष्ठ वकील योगाक्ष शंकरनारायण यांनी असा युक्तिवाद केला की निवडणूक आयोगाची दुरुस्ती 'मनमाना' आणि 'भेदभावपूर्ण' आहे कारण ती एका दशकाहून अधिक काळ मतदार यादीत समाविष्ट असलेल्या मतदारांना त्यांचे नागरिकत्व पुन्हा पडताळण्यास भाग पाडते. आणि हे करण्यासाठी, त्यांना आधार सारख्या सरकारी ओळखपत्रांचा वापर देखील करावा लागणार नाही.

केरळच्या नर्सला वाचवण्याची सर्वोच्च न्यायालयात याचिका दाखल

रोमेनमध्ये रोत्या 6 दिवसांत दिली जाणार फाशी!

केरळ : केरळमधील एका नर्स निमिषा प्रियाला येमेन येथे एका व्यक्तीच्या हत्येच्या प्रकरणात 16 जुलै रोजी फाशीची शिक्षा दिली जाणार आहे. यादरम्यान भारतीय सर्वोच्च न्यायालयात या नर्सला वाचवण्यासाठी तातडीने राजनैतिक हस्तक्षेप करावी अशी मागणी करणारी याचिका दाखल करण्यात आली आहे. सेंट्रल निमिषा प्रिया इंटरनॅशनल अ‍ॅव्हान कोन्सिल या संघटनेकडून ही याचिका दाखल करण्यात आली होती, ज्याच्या माध्यमातून केंद्र सरकारला राजनैतिक मार्ग खुला करण्याची आणि 'ब्लड मनी' देण्यासाठी वाटाघाटी करण्यात अशी विनंती केली आहे. शरिया कायद्यानुसार पीडिताच्या कुटुंबियांनी आरोपीला माफ करावे यासाठी कायदेशिर पद्धतीने भरपाई देता येते, या भरपाईला 'ब्लड मनी' असे म्हणतात.

याचिकाकर्त्यांची बाजू मांडणारे वरिष्ठ वकील रागेंध बसंत यांनी न्यायमूर्ती सुधांशू धुलिया आिम जयमल्ल्या

बागची यांच्या खंडपीठापुढे गुरुवारी हे प्रकरण मांडले. फाशीच्या शिक्षेचा अमलबजावणीची तारीख जवळ येत असल्याच्या मुद्द्यावर भर देत त्यांनी या प्रकरणाकडे तातडीने लक्ष देण्याची आवश्यकता नमूद केली. त्यांनी यावेळी न्यायालयात युक्तीवाद केला की, येमेन येथील पहिल्या अपिलीय न्यायालयाने निमिषाची याचिका फेटाळून लावली असली तरी, ब्लड मनीचा पर्याय खुला ठेवला आहे आणि पीडिताच्या

कुटुंबियांबरोबर वाटाघाटी झाल्यास तिला फाशीच्या शिक्षेपासून वाचवता येईल. निमिषा प्रियाला फाशीपासून वाचवण्याची हीच वेळ आहे असेही वकीलांनी न्यायालयात सांगितले. यादरम्यान न्यायालयाने हे प्रकरण सोमवारी ऐकले जावे असे सूचवले, मात्र राजनैतिक प्रक्रियेसाठी वेळ आवश्यक असतो असा युक्तीवाद करत वकीलांनी लवकरच्या सुनावणीची मागणी केली. यानंतर खंडपीठाने 14 जुलै रोजी या प्रकरणावर सुनावणी घेण्यास सहमती दर्शवली आहे.

केरळमधील नर्स निमिषा प्रिया हिला येमेनी नागरिक तलाल अब्दो मेहदी याची 2017 मध्ये हत्या केल्याच्या आरोपाखाली फाशीची शिक्षा सुनावण्यात आली आहे. निमिषा प्रियाने त्या व्यक्तीकडे असलेला तिचा पासपोर्ट परत मिळवण्यासाठी त्याला सेडेंडिक्ज दिले होते, ज्याचा ओव्हरडोस झाल्याने त्याचा मृत्यू झाला होता

होमिओपॅथी डॉक्टरांविरोधात 'मार्डचे आंदोलन ...

मुंबई : होमिओपॅथी डॉक्टरांनी औषधशास्त्र या विषयाचा एक वर्षाचा ब्रिज कोर्स केल्यानंतर त्यांना 'आधुनिक वैद्यकीय व्यवसायी' म्हणून मान्यता देण्याच्या राज्य सरकारच्या निर्णयाविरोधात निवासी डॉक्टरही आक्रमक झाले आहेत. हा निर्णय मागे न घेतल्यास राज्यव्यापी आंदोलन करण्यात येईल, असा इशारा निवासी डॉक्टरांची संघटना असलेल्या 'मार्ड'ने दिला आहे. यासंदर्भात 'मार्ड'ने मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस आणि राष्ट्रीय आयुर्विज्ञान आयोगाला पत्र पाठवले आहे. होमिओपॅथी डॉक्टरांना अ‍ॅलोपॅथीची प्रक्रिस्ट करण्यास मान्यता देण्याच्या निर्णयाविरोधात ईडिनय मेडिकल असोसिएशनने आंदोलन करण्याचा इशारा दिल्यानंतर महाराष्ट्र सीनियर रेसिडेंट डॉक्टरर्स असोसिएशननेही (एमएसआरडीए) सरकारच्या या निर्णयाचा निषेध केला. मात्र आता राज्यातील शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयांमध्ये कार्यरत असलेल्या निवासी डॉक्टरांच्या 'मार्ड' संघटनेनेही या निर्णयाविरोधात दंड थोपटले आहेत. होमिओपॅथी डॉक्टरांना ब्रिज कोर्स पूर्ण केल्यानंतर त्यांना अ‍ॅलोपॅथीचा सराव करण्यास, तसेच त्यांना महाराष्ट्र वैद्यकीय परिषदेअंतर्गत नोंदणीची मुभा देण्याचा निर्णय हा केवळ असंवैधानिक आणि अनैतिक नाही, तर वैद्यकीय नियमनाच्या तत्वांना हस्ताळ फासणार आहे. यामुळे राज्यातील नागरिकांच्या जीवाला धोका निर्माण होऊन हजारो एमबीबीएस डॉक्टर आणि निवासी डॉक्टरांच्या गुणवत्तेवर शंका निर्माण करणार असल्याचे 'मार्ड'कडून सांगण्यात आले. डॉक्टरांची कमतरता हे कारण जर सरकारकडून देण्यात येत असले तरी राज्यात मागील काही वर्षांमध्ये हजारो एमबीबीएस जागा वाढल्या आहेत. निवासी डॉक्टर आरोग्य सेवा करण्यासाठी दिवसरात्र काम करीत आहेत. ते अनेकदा प्रचंड तणावाखाली वाकत असतात. या डॉक्टरांना पायाभूत सुविधा आणि कामाच्या परिस्थितीत सुधारणा करण्याऐवजी रुग्णांच्या सुरक्षिततेला धोका निर्माण करणारा मार्ग सरकारकडून निवडण्यात येत आहे.

काश्मीरमध्ये प्रथमच बौद्ध पुरातत्वीय उत्खनन!

श्रीनगर : केंद्रशासित प्रदेश जम्मू आणि काश्मीरमध्ये प्रथमच ऐतिहासिक महत्त्व असलेल्या झेहनपोरा (बारामुख जिल्ला) या प्राचीन बौद्ध स्थळी पुरातत्वीय उत्खनन सुरू करण्यात आले आहे. हा उपक्रम या प्रदेशातील सांस्कृतिक जतनासाठी एक परिवर्तनकारी क्षण मानला जात आहे.

ही ऐतिहासिक मोहीम जम्मू आणि काश्मीरच्या संग्रहालय, पुरातत्त्व व अभिलेख विभागाने (DAAM) स्वतंत्रपणे सुरू केलेली पहिली उत्खनन मोहीम आहे. हे संशोधन कार्य काश्मीर विद्यापीठाच्या सेंट्रल एशियन स्टडीज केंद्राच्या सहकार्याने आणि भारतीय पुरातत्त्व सर्वेक्षण (ASI) यांच्या अधिकृत परवानगीने (प्राचीन स्मारके व पुरातात्विक स्थळ नियम, 1959 अंतर्गत) केले जात आहे.

उत्खननाचे प्रत्यक्ष मैदानावरचे संचालन काश्मीर विद्यापीठाचे पुरातत्त्वशास्त्र विभागाचे सहायक प्राध्यापक डॉ. मोहम्मद अजमल शाह करत आहेत. शैक्षणिक नेतृत्व आणि सरकारी भागीदारी यांचे

दुर्मौळ एकत्रिकरण या निमित्ताने पाहायला मिळत आहे. 'ही केवळ उत्खनन मोहीम नाही, तर सांस्कृतिक जागृतीची सुरुवात आहे,' असे सिधा यानी या उपक्रमाचे महत्त्व स्पष्ट करताना सांगितले. 'हे आमच्या विभागाचे पहिले क्षेत्रीय उत्खनन असून, वारसासंशोधनात यामुळे एक नवा मानदंड स्थापन होणार आहे.' झेहनपोरा हे काश्मीरच्या प्राचीन सांस्कृतिक मार्गावर, झेलम नदीच्या काठावर वसलेले आहे. जे हिमालयाच्या बाहेरील भाग आणि खोऱ्याच्या मध्यातील मैदानी प्रदेश यांमधील संगमावर स्थित आहे. ही स्थिती या स्थळाला ऐतिहासिक व्यापार व सांस्कृतिक

या बहु-संस्थात्मक प्रकल्पासाठी निधी 'जम्मू-काश्मीर केंद्रशासित सरकारच्या कॉम्पेक्स बजेटमधून' देण्यात आला असून, या प्रकल्पाचे नेतृत्व कुलदीप कृष्ण सिक्का (JKAS), संचालक (संग्रहालय, पुरातत्त्व व अभिलेख विभाग) करीत आहेत. यामुळे विभागाच्या क्षेत्रीय उत्खननातील पदार्पणाबरोबरच सहकार्यात्मक संशोधन आणि सांस्कृतिक संवर्धनाच्या नव्या प्रारुपाची सुरुवात झाली आहे.

झेहनपोरा हे त्रिकेंद्र म्हणून ओळखले जात असे. हे राजकीय, धार्मिक व सांस्कृतिक घडामोडींचे केंद्र होते (इ.स. 1 ते 3 रे शतक).

या प्रयत्नांमुळे कुषाणपूर्व, कुषाण आणि उत्तर-कुषाण काळातील स्थलांतर, व्यापार व आध्यात्मिक संवाद याविषयी समजण्यास मदत होणार आहे. झेहनपोरा हे हिमालय पार सांस्कृतिक देवाणवेवाणीचे केंद्रस्थान असल्यामुळे, हे ठिकाण केवळ धार्मिक उत्खननापुरते मर्यादित न राहता आर्थिक व नागरीकरणाच्या अभ्यासासाठीही महत्त्वाचे आहे.

स्टुडिओ किरायाने देणे आहे

दैनिक बहुजन सौरभने एक उत्कृष्ट दर्जाचा स्टुडिओ तयार केलेला आहे. बेरोजगार विद्यार्थ्यांसाठी एक आठवड्याचा मोफत कोर्स करण्याचा मानस आहे. ज्या कोणाला नाटक, गाणी, कराओके किंवा फेसबुक रिलवर टाकणारी कोणतीही माहितीसाठी स्टुडिओचा वापर करायचा असल्यास तासाप्रमाणे भाड्याने देणे आहे. अधिक माहितीसाठी संपर्क साधावा.

मो. 8482839451

बहुजन सौरभ संपादकीय धम्मचळवळीला हवे नवे बळ

तथागत बुद्धांच्या काळातील वर्षावास हे फक्त धार्मिक वा सांस्कृतिक परंपरा नव्हती. ती एक शिस्तबद्ध, अहिंसक, नैतिक आणि शिक्षणप्रधान चळवळ होती. आजच्या काळात आपणही या परंपरेचे मूळ तत्त्व समजून त्याला आधुनिक समाज जीवनात उभेरांगीत आणू शकतो – बुद्धाच्या शिकवणीप्रमाणे आत्मपरीक्षण, करुणा, समता आणि मैत्रीचा प्रसार व प्रचार केला पाहिजे. वर्षावासाच्या परिणामी घडलेले महत्त्वाचे बदल म्हणजे संघाचे संघटन अधिक बळकट झाले. धम्माचा प्रचार गतीने झाला. भिक्षूंमध्ये नैतिक शुद्धता आणि शिस्त वाढली. धम्म लोकांपर्यंत पोचला आणि सामाजिक परिवर्तन घडू लागले. या काळात तथागत बुद्ध स्वतः संघासमोर उपदेश करीत. धम्मपद, विनयपिटकातील अनेक सुते वर्षावासाला सांगितली गेली. भिक्षूंना आचारसंहिता शिकवली जाई. वर्षावास हा फक्त थांबण्याचा नव्हता, तर तो आत्मपरीक्षण, धम्म अभ्यास, ध्यानधारणा आणि संघसंवाद यासाठी होता. भिक्षूंनी या काळात ध्यान, साधना आणि आपापसातील संघर्षावने संघ जीवनात प्रगती साधली, ही अपेक्षा होती. वर्षावास म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दाखवलेल्या धम्ममार्गावर चालण्याची नवी संधी. हे केवळ एक धार्मिक पालन नाही, तर समाजक्रांतीचा संकल्प आहे. आपण सर्वांनी यामध्ये सामील होऊन आपल्या जीवनाला आणि समाजाला नव्या उंचीवर नेऊन या. वर्षावास : आत्मपरीक्षण, साधना आणि धम्मचळवळीला नवे बळ – डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारसरणीच्या प्रकाशात बौद्ध परंपरेत वर्षावास म्हणजे चातुर्मास – पावसाळ्याच्या काळात भिक्षू एका ठिकाणी थांबून ध्यान, अभ्यास, धम्मचर्चा आणि आत्मपरीक्षण यास वाहून घेतात. ही परंपरा केवळ भिक्षूसाठीच मर्यादित नाही, तर सामान्य अनुयायांसाठी या काळात अंतर्मुख होऊन प्रज्ञा (ज्ञान), शील (नैतिकता) आणि करुणा (दयाळूपणा) या तीन रावांचा अभ्यास करण्याची संधी मानली पाहिजे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी बौद्धधम्म स्वीकारल्यावर भारतीय समाजात नवयान बुद्धधम्म या नावाने सामाजिक परिवर्तनाची चळवळ निर्माण केली. त्यांचा दृष्टिकोन समाजधर्माशी निगडित होता – व्यक्तिकेंद्री आध्यात्म नव्हे, तर समाजमुक्तीचे साधन म्हणून धम्म याची पुनःस्वस्थापना हे बाबासाहेबांचे कार्य होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात : ‘मनुष्याची खरी शक्ती त्याच्या चिंतनात आणि नीतीतूनचामध्ये असते.’

आज आपण धम्ममार्गाचे अनुयायी म्हणतोय, पण आपल्या वर्तनात, विचारांत आणि कृतीत त्या धम्माचा किती अंश आहे, हे तपासणे हेच खरे वर्षावासाचे सार आहे. या काळात तीन रत्न, पंचशील आणि अष्टांगिक मार्ग यांचा जाणीवपूर्वक अभ्यास करणे, आपल्या आयुष्यातील राग, द्वेष, मोह, लोभ यांचा नाश करण्याचा प्रयत्न करणे, हीच खरी साधना आहे. डॉ. बाबासाहेबांच्या भाषेत धम्म म्हणजे काय? डॉ. आंबेडकर यांनी धम्माची व्याख्या करताना म्हटले की: ‘धम्म म्हणजे नैतिकता आहे. धम्म हे देवपूजा नाही. धम्म हा आत्मत्याग्य मोक्षासाठी नाही, तर समाजातील अन्याय, विषमता, शोषण आणि अस्पृश्यतेच्या निर्मूलनासाठी आहे.’

त्यामुळे वर्षावासाचा काळ म्हणजे धम्म म्हणजे काय आणि काय नाही याचा विचार करून धम्ममार्गाची खरी दिशा समजून घेण्याची संधी आहे. प्रज्ञा, शील आणि करुणा – तीन अमूल्य मूल्ये प्रज्ञा (Wisdom) : अंधश्रद्धेपासून मुक्त होऊन तर्क, विचार आणि शिक्षणाच्या माध्यमातून सत्य जाणणे. डॉ. बाबासाहेबांनी सांगितले की ‘शिक्षण हीच खरी शक्ती आहे. शील (Morality) : अचरणात नीतिमूल्य असणे – खोटे न बोलणे, चोरी न करणे, व्यसनांपासून दूर राहणे. आज समाजात जर डॉ. बाबासाहेबांचा खरा अनुयायी व्हायचे असेल, तर शीलयुक्त जीवनशैली अवश्यक आहे. करुणा (Compassion) : समाजातील र्वचित, पीडित आणि दुर्बलांसाठी मनापासून वाटून घेणे. आज करुणेचा अभाव झाल्यानेच जग अधिक हिंसक, जातीय आणि द्वेषयुक्त होत आहे.

धम्मचळवळीला गती देण्याचा काळ आहे. तो मानवी जीवनातही शांती देवो हीच ती वेळ आहे. डॉ. बाबासाहेबांनी सांगितले होते की : ‘माझ्या जीवनाचे उद्दिष्ट हे केवळ बौद्ध धर्म स्वीकारणे नव्हे, तर भारतात एक नवा, न्यायपूर्ण समाज घडवणे आहे.’ त्यामुळे वर्षावास हे फक्त ध्यानधारणा न राहता एक सामाजिक क्रांतीचा उपक्रम व्हावा. धम्मशिबिरे, सार्वजनिक धम्मचर्चा, भिक्षू संघाच्या मार्गदर्शनाखाली ध्यान सत्रे, पुस्तकांचे वाचन आणि चर्चा – यामुळे चळवळ अधिक सशक्त होईल. मैत्री, समता, प्रेम आणि करुणेचे समाजात बीज पेरू या. आज जातिव्यवस्था, विषमता, दारिद्र्य आणि अंधश्रद्धा अजूनही आपल्याला पोखरत आहेत. या अंधःकारातून बाहेर पडण्यासाठी बुद्ध आणि डॉ. बाबासाहेबांनी दाखवलेला मार्ग हेच एकमेव प्रकाशपुंज आहे. वर्षावासात आपण प्रत्येकाचे ठरवले पाहिजे की: मी समतेचा प्रचारक होईन. मी अंधश्रद्धेविरोधात आवाज उठवेन. मी शिक्षण, विज्ञान आणि नैतिकतेचा पुरस्कार करेन या वर्षावासात आपण एक सामूहिक संकल्प करू या, ‘बुद्ध, धम्म आणि संघ यांच्या प्रेरणेने मी माझे जीवन समतेसाठी, नीतिमतेसाठी आणि प्रज्ञेसाठी समर्पित करेन.’ हीच बहुजन सौरभ च्या वतीने मोलकामना! ■ ■

सत्य, इमानदारी आणि नम्रता ही जीवनातील सर्वोच्च मूल्ये

सरकारी कार्यक्रमात संगोलचा वापर अयोग्य आहे. सत्तेच्या आड घडलेले हे अलोकशाही कृत्य आहे. अधिकाऱ्यांच्या संगनमताने केलेला गुन्हा आहे. याबाबत संबंधितांवर कारावाई व्हावी. या कृत्याचा अनेकांनी निषेध केला. सत्ताधाऱ्यांना बहुमताची नशा आहे. हे बहुमत सुद्धा वादग्रस्त आहे. तरी सत्तेच्या धुंदीत आहेत. लोकशाहीवाद्यांकडून निषेध झाला. विरोधी पक्षांनी मतचोरांचे सरकार असा आरोप केला. हे नियमबाह्य कृत्य लोकांच्या मनात शंका निर्माण करून गेले. माझ्या पुरोगामी महाराष्ट्रात नेमके घडतेय काय..! हा प्रश्न उभा ठकला.

दरमि्यान इ.स.१९८५ ते १०१४ या काळात चोल राजे होते. तेव्हा मठाधिशांकडे संगोल असायचा. राजाच्या राज्याभिषेकात तो वापरला जात होता. त्यांच्या भाषेत पट्टाभिषेक म्हणत. तो राजा आणि पुजारी बाळगत. तेच त्याचा वापर करीत. याच कारणाने दक्षिणेतील एका मठाने पहिले प्रधानमंत्री जवाहरलाल नेहरू यांना संगोल भेट दिला होता. त्यांनी त्याची म्युझियममध्ये रवानगी केली होती. त्याची प्रतिकृती मधी सरकारने मठ पुजाऱ्यांच्या माध्यमातून संसदेत घुसविली. सरकारने हे कृत्य केले म्हणून त्याला वैधता येत नाही. अलिकडे शाहु-फुले-आंबेडकरांच्या पुरोगामी महाराष्ट्रात संगोल कृत्य घडले. निमित्त होते सरकारकृत आणीबाणीचा निषेध. स्थळ होते राजभवन. कार्यक्रमाचे बॅनर, पोस्टर काढले. त्यावर संगोल ठळकपणे छापले. हे कृत्य लोकशाहीचे अधःपतन होय. अन् करणारे अधःपतनी. एविकडे आणीबाणी विरोधी आमचे सरकार आहे. आम्ही विरोध केला. आम्ही जेलमध्ये गेलो. आम्ही लोकशाही वाचवली असे दावे करावयाचे. जेलमध्ये जाणाऱ्यांना आणीबाणीवीर म्हणावयाचे. त्यांचा शठात संस्कार करणार. आणीबाणीला संविधान हत्या संबोधने. तशा जाहिराती काढणे. कार्यक्रम घेणे. दुसरीकडे

आ राजघराण्याच्या पूर्व प्रथेप्रमाणे १८९९ साली कार्तिक पौर्णिमेला भल्या पहाटे पंचगंगा नदीकाठी स्नानासाठी गेलेत. सोबत मेहुणे खानविलकर व खेही रामशास्त्री भागवत आणि अन्य दरबारी होते. महाराजाचे स्नानाचे वेळी नारायण भटजींनी स्नान न करता ‘वेदोक’ मंत्राऐवजी ‘पुराणेक’ मंत्र उच्चारण केलेत हे सोबत असलेल्या रामशास्त्री भागवतांनी महाराजांच्या लक्षात आणून दिलेत. या प्रसंगाने राजेसाहेब फार व्यथित झालेत. या कृतीच्या समर्थनार्थ भटजी म्हणाले, ‘शुद्धाकरिता पुराणेक पद्धतीचा अनुग्रह करायचा असल्यामुळे मंत्रोच्चारआधी स्नानाची गरज नव्हती. महाराजांना एका सामान्य भटजीने शुद्ध म्हणून हिलवणं भर अनादर त्यांच्या जिव्हारी बसला. वेदोक प्रकरणांमुळे शाहू महाराजांच्या मनात नवविचाराची पहाट फुलली व सामाजिक न्यायाच्या धोरणाला बळकटी मिळाली. लोकमान्य टिळकांनी केसरी वृत्तपत्राच्या संपादकीय लेखातून वैदिक मंत्राच्या आग्रहाने मराठे जातीयच्या लोकांना ब्राह्मणत्व प्राप्त होणार नाही अशी मखलाशी करून मराठे क्षत्रिय नसल्याने त्यांना वेदोकाचा अधिकार नाही ही भूमिका स्पष्ट केली. याच अंधश्रद्धेविरोधत आवाज उठवेन. मी शिक्षण, विज्ञान आणि नैतिकतेचा पुरस्कार करेन या वर्षावासात आपण एक सामूहिक संकल्प करू या, ‘बुद्ध, धम्म आणि संघ यांच्या प्रेरणेने मी माझे जीवन समतेसाठी, नीतिमतेसाठी आणि प्रज्ञेसाठी समर्पित करेन.’ हीच बहुजन सौरभ च्या वतीने मोलकामना! ■ ■

ब्राह्मणेंत समाजाकरिता जोपावेतो सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक, सांस्कृतिक व धार्मिक क्षेत्रात समान संधीचे दरवाजे उघडले जाणार नाही, तोपावेता त्यांचा धर्मभोळपणा, चालीरिती दूर होणार नाही हा महात्मा ज्योतिबा फुल्यांचा मुलमंत्र शाहू महाराजांचा आदर्श ठरला. समाज जीवनात घडत असलेले अनर्थ एकट्या अविद्येमुळे घडतात याची सुत्रबद्धता ज्योतिबांनी ‘विद्येविना मती गेली, मतीविना नीति गेली, नीतीविना गती गेली, गतिविना वात गेली,

लोकशाहीत ‘संगोल’ चे काय काम...!

त्या कार्यक्रमात राजेशाहीचे चिन्ह वापरणे. विरोधाभासी कृत्य होय. संगोल अलोकशाही आहे. राजेशाही, पुजारीशाही आणि सामंतशाहीचे प्रतीक. ते शासन व्यवस्थेत आणणे. यामागे छुपा अजेंडा निश्चित आहे. कार्यक्रम राजभवनात होतो. त्यात मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, एकनाथ शिंदे यांच्यासोबत अजित पवार सुद्धा मंचावर असतात. ते अलोकशाही प्रथेवरूद्ध टूटकार शब्द बोलत नाहीत. सत्तेसाठी विचारांची मोडतोडी सोबत प्रतिकांची मोडतोड स्वीकारतात. यातून वैचारिक ढोंगीपणा दिसतो. याबाबत राष्ट्रवादी विचाराणा करील. चुकांवरूद्ध कोणी बोलू नये. विरोधकांनी विरोध करू नये. परकारांनी आसुड ओढू नये. या हेतूने जनसुखा कायदा आणण्याची तर खेळी नाही ना.. ! हा जन सुखा कायदा नाही. सरकार सुखा कायदा असल्याची टीका आहे. वर्तमान कायद्यांनीच अनेकांना कारागृहात डांबण्यात आले. ते अद्याप कारागृहात आहेत. तरी नवा कायदा आणण्याची गरज काय आहे. अलिकडील पुण्यातील एक ताजे उदाहरण आहे. भाजपच्या एक महिला आमदार विधानसभेत बोलल्या. त्यांना पंडरीच्या वारीत अर्बन नक्षल दिसले. संविधान जागृती, लोक प्रबोधन, अंधश्रद्धा विरोधी जागृती करणाऱ्या संघटना आणि व्यक्तींना सरळ अर्बन नक्षलवादी संबोधले. त्यावर मंत्र्यांनी उत्तर देताना नक्षलवादे आश्वासन दिले. हा विधानसभेचा कायदाकाजा स्तर आहे. मंत्राला किमान सामाजिक प्रश्नांची जाण असली पाहिजे. या अर्बन नक्षल विधानाची ज्येष्ठ राजकारणी प्रकर पवार यांनी पोलखोल केली. बिनापाण्याने हडमंत केली. ती त्यांनी अधिकारवाणीने केली.

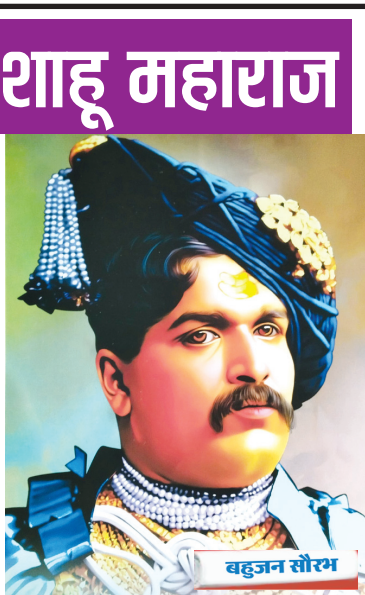
बंडखोर व्यक्तिमत्त्व - राजर्षी शाहू महाराज

वर्णाधिष्ठित समाजव्यवस्थेच्या चौकटीत डांबून ठेवलेल्या बहुजन समाजाला अज्ञान, रूढीवादीतेच्या गुलामीतून बाहेर काढून त्याच्यात प्रकाशज्योत जागी करणारे समाज्योधारक कोल्हापूर संस्थानाचे राजर्षी शाहू महाराज यांचा जन्म २६ जून १८७४ रोजी राजघराण्यात झाला. २ एप्रिल १८९४ रोजी त्यांना कोल्हापूर संस्थानाच्या कारभाराचे संपूर्ण अधिकार देण्यात आलेत. विज्ञानवादी असल्यामुळे ते मुळातच चिकित्सक स्वभावाचे होते.

विताविना शुद्र खचले, एवढे अनर्थ एका अविद्येने केले’ हे ज्योतिबाचे घोषवाक्य शाहू महाराजांच्या जीवनकार्याचे आदर्श ठरलेत. त्यामुळे महाराजांनी शिक्षणार भर दिला. राजाराम हायस्कूल, राजाराम महाविद्यालय आणि अनेक प्राथमिक शाळा निर्माण करून बहुजनांना शिक्षणाची दारे उघलव्य करून दिली. शिवाय शुद्रातिशुद्रांना परंपरागत गुलामीतून मुक्त करण्याची प्रवळ इच्छा जागली. वर्णव्यवस्थेच्या अमानुष वागणुकीचे बळी पडलेल्या अतिशुद्रांना उत्कर्षाची संधी निर्माण करून देण्याचे धोरण शाहू महाराजांनी अंमलात आणले. १९०६ साली अस्पृश्यकरिता रात्रीची शाळ काढली. तसेच मुलींच्या शिक्षणाकरिता वेगळी शाळा काढण्यास १९०७ साली मंजुरी दिली. लोकात शिक्षणाचे महत्व पटवून देवून विद्याप्रसारासाठी अस्पृश्यकरिता वसतिगृहे, मोफत शिक्षण, होतकरू विद्यार्थ्यकरिता प्रोत्साहन म्हणून शिष्यवृत्ती, मोफत पुस्तके अशा प्रकारचे उत्तेजनात्मक कार्यक्रम महाराजांनी सुरू केले.

संस्थानाचे लोकसान शिक्षण मिळलेच पाहिजे. इतकेच नव्हे तर शैक्षणिक पात्रतेप्रमाणे नोकरीची संधी होतील मिळली पाहिजे. याकरिता राखीव जागेचे धोरण समाजहिताचे असल्याचे घडतात याची सुत्रबद्धता ज्योतिबांनी ‘विद्येविना मती गेली, मतीविना नीति गेली, नीतीविना गती गेली, गतिविना वात गेली,

महालच्या दंगलीत अंमलात आणला. गुन्हेगारीची शिक्षा त्यांच्या निरअपराध मुलामुलींना, पत्नीला, भावाबहिणींना आणि आईवडिलांना दिली. हा प्रकार कोणती सहविष्णूता आहे. ज्या सहविष्णूतेचा ढोल पिटला जातो. त्यात हे कृत्य मोडते का..? बरे झाले या बुलडोजरशाहीला दस्तुरबूद सर्वोच्च न्यायालयाने प्रतिबंध घातला. अन् या प्रवृत्तीचे कान टोचले. या प्रकारानंतर संगोल आणले. त्याच्या वापराने धर्मनिरपेक्ष भावना दुखावल्या. संविधानात संगोलला स्थान नाही. राजभवन एक संवैधानिक स्थळ आहे. तिथे संगोलचा वापर अनुच्छेद १५३-१५४ अन्वये गंभीर आहे. संविधान हत्या हा शब्दप्रयोग सुद्धा वेगळी मानसिकता दाखविते. आणीबाणीत नागरिकांचे मूलभूत अधिकार निलंबित करण्यात आले होते. अशा कार्यक्रमात संगोलचा वापर, जो लोकशाहीविरोधी सत्तेशी जोडला जातो. हा लोकशाही संरक्षणाच्या उद्देशाला कमकुवत करतो. सार्वजनिक भावनांचा अनादर करतो. सर्वोच्च न्यायालय संविधानाचे संरक्षक आहे. त्याने कलम १२४-१४७ अन्वये हस्तक्षेप करावा. दंडात्मक कारवाई करावी. राष्ट्रपती, ज्यांच्याकडे संवैधानिक चिन्हांचे संरक्षण करण्याची जबाबदारी आहे. राजभवनातील अशा कृत्यांची तपासणी करावी. राज्यपालांनी संविधानानुसार कार्य करणे अपेक्षित आहे. त्यांनी कर्तव्यात चुक केली. अशा घटनांची पुनरावृत्ती टाळण्यास जनजागृती आणि कायदेशीर कारवाई दोन्हीची गरज आहे. संगोल गाजत असतानाच हिंदी सर्कीचा जीआर काढला. तो आठवड्याभरात परत घेण्याची मागूष्की ओढावली. दुसरीकडे शिवसेना-मनसेला मराठी बाणा दाखविण्याची संधी दिली. ‘आ बैल मुझे मार’ असा हा प्रकार होता. मुख्यमंत्री पद ही एक संधी आहे. संधीतून इतिहास रचता येतो. तो कोणी कसा रचवा. तो आदर्श असावा की नसावा. काळ त्याच्या नोंदी घेत असतो. अन् वर्तमान व भविष्य चांगले की वाईट ठरवित असतो. त्याचे भान असावे एवढेच..! ■ ■

जगणाऱ्या मागासवर्गीयांच्या उत्कर्षाकरिता दया भावनेने नव्हे तर कवयबुद्धीने समर्पित करण्याचे मनोगत गव्हर्नरला पत्रातून जून १९१९ साली व्यक्त केले. यावर्षी मानगाव येथे झालेल्या अस्पृश्य परिषदेत महाराजांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांशी भेटीचा योग आला. परिषदेला संबोधित करताना अस्पृश्यांना डॉ. आंबेडकरांचे रूपाने योग्य पुढारी मिळला व तो दलितांचा उद्धार केल्याशिवाय थांबणार नाही असे भाकित केले. परिषदेत बहिष्कृतांना संस्थानात समतेचे हक्क देवून त्यांचा उद्धार करण्याचे सतकृत्य महाराजांनी केल्याबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करून राजर्षी शाहू महाराजांचा वाढदिवस प्रत्येक बहिष्कृत व्यक्तीने सणाप्रमाणे साजरा करावा असा ठराव पारित करण्यात आला. या ठरावाचा अंमल कांटेकोरपणे करून त्यांच्या पावन स्मृतीला पददलित समाज दरवर्षी आदरंजली अर्पण करून ऋण व्यक्त करतो. शाहू महाराज केवळ समाजसुधारकच नव्हे होते ते उत्कृष्ट कलाप्रेमी असल्यामुळे कोल्हापूर नगरी महाराष्ट्रात नाही तर भारतात लौकिकास आली. महाराजांनी मानवी

जीवनाला आनंद देणाऱ्या अनेक कलांना पदरात घेवून शृंगारले, फुलविले व लोकप्रियतेच्या शिखरावर आरूढ केले, यातच त्यांची महानता आहे. शाहीर, तमासगीर, सत्यशोधक, नाटककार, चित्रकार, समीतकार व मह्य यांच्या कलेला निव्वळ गौरव्यांतीत नाही तर आर्थिक सहाय्य देवून प्रोत्साहित केले. त्यामुळे कलानगरी म्हणून कोल्हापूर लौकिकास आले. शिवाय महाराजांनी मूळ संस्कृतीला प्रोत्साहित केल्यामुळे मूळ पंढरी म्हणून कोल्हापूरचे नाव लोकप्रिय झाले. कोल्हापूरी लावणी, पोवाडा महाराष्ट्रात लोकप्रिय होवून आदराचे स्थान निर्माण केले. मराठी रंगभूमी शाहू महाराजांच्या सर्वकर्ष सहकारामुळे फोफाविले व आकाशाला गवसनी घातली. बालगंधर्व, बाबुराव पेंटर, व्ही. शांताराम, भालजी पेंढारकर असे अनेक दिग्गज कलावंत महाराजांच्या आश्रयात फुलले, फळले. इतकेच नव्हे तर मराठी चित्रपटाकरिता चित्रपट नगरी निर्माण करून निमित्त आणि कलावंत यांना प्रोत्साहित केले.

पेशवाई गेली व इंग्रज सत्ता आली तरी ब्राह्मणाच्या वर्चस्वाला तडा गेली नाही. उलट सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, धार्मिक क्षेत्रात वर्चस्व वाढतच गेले. या ब्राह्मण वर्चस्वाला पायबंद घालून ब्राह्मणेंतर्ग वार्गाला ब्राह्मणाच्या दास्यातून मुक्त करण्याकरिता राजर्षी शाहू महाराजांनी ज्ञानज्योत जागविली व चिखलात कमळ फुलविला. यातच महाराजांचे मोठेपण होय. फुलाचा सुगंध मग तो तगर असे वा चंदन, मल्लीकेचे आवडते फुल का असेना त्याचा सुगंध वाऱ्याच्या दिशेने जातो, मात्र सतपुरूषाचा सुगंध सर्व दिशा व्यापून टाकतो. (धम्मपद - पुष्पवग्गो) या बुद्ध वचनप्रमाणे राजर्षी शाहू महाराजांनी मानवातावाद हे सूत्र बाळगून शोषित, पददलित, अज्ञानी, रूढीवादी लोकांना अंधारातून प्रकाशाकडे नेण्याचे महान कार्य यशस्वीपणे पार पाडले. मानव जात सदैव त्यांची ऋणी राहिल. ■ ■

स्त्रीभूणहत्या...

आले तर तुम्हाला धनसंपत्ती मागत नाही. ज्या परिस्थितीत तुम्ही माझे पालन पोषण कराल, तुमच्या प्रत्येक पावलापावलावर टाकून

सूर्याची नाजूक किरणे, पहाटेचा गार वारा, कोकिळेचा कुहूऋहू गाणी, फुलांचा मनमोहक सुगंध, पाखरांची झेप, जीवन जगण्याची धावपळ अन शोध भाकरीचा आणि आईच्या पोटातून हळूच येणारा आवाज ‘आई मला जन्म देतेस का?’ गेल्या अनेक वर्षांपासून माझी इच्छा आहे की, तुझ्या पोटी जन्म घेऊन तुझ्या मांडीवर तू मला थापटताना मी जिवांत घोटापवे, बाबांचे बोट धरून दूनटुन चालावे, अंगणामध्ये आलेले चिमणी पाखरे, त्यांच्याशी खेळून झाडाला टांगलेला झोका, त्यास मैत्री करून अगदी जग विसरून झुलावेस वाटते.

आपण अस कधी होतच नाही. पिढ्यान्पिढ्या चालत असलेली परंपरा आज कुणीच बदलायला तयार नाही, कारण प्रत्येकाला हवा आहे वंशाचा दिवा! आई, तुला कसे सांगू गं मी पोटात असताना खूप आनंदात असते, की मलाही जन्म मिळेल ! हे जग मलाही बाघायला मिळेल, पण मला पोटामध्ये गुदमरू गुदमरू मारता? किती वेदना होतात गं मला? किती जीव माझा आत फडफडते? ‘आई’ ‘आई’ किती आवाज देते गं मी तुला., पण माझा आवाज कुणी ऐकत नाही, का? असे दगड होऊन मला दुश्मान मानता? सांगा ना, ती जन्माला

जीवनाचा संघर्ष करायला मी सज्ज आहे. तरी पण मुलगी तुम्हाला ओझड वाटते, माझे २० वर्ष ही सगोपन करू शकत नाही. मी विवाह योग्य झाल्यास माझ्यासाठी जीवनसाथी बघा, तो अंधेळ, लंगडा - लुला असा मला त्याचो मला त्याचोशाशी त्याचो त्याचो सार करायला मान्य आहे. कारण आई, मी आयुष्यभर तुझा दरवाजा ही ओलांडणार नाही, हेही तुला सांगते. कोणतू एक स्त्री आहेस ना? म्हणून अग आई परमेश्वराने फक्त एकच नाही तर साऱ्या जगाची निर्मिती केली. नदी आहे तर

किनाराही आहे. सुई आहे म्हणून धागा आहे. अग जर जगात सुई नसती तर धाग्याला ही मोल नसते. पुरुषांसाठी स्त्रीचा जन्म अटक आहे. परमेश्वराला प्रत्येकाच्या

घरी जाता आले नाही म्हणून त्याने ‘आई’ बनविली. अगं आई, आम्ही असते घर सुंदर दिसणारे तोरण, बाबा असतात घराची भिंत आणि तू असतेस घराची छप्पर. तुझ्या मायेच्या छायेत सर्वांना ठेवतेस, इतकेच नाही तर जीवन जगण्याची एक दिव्य शक्ती म्हणजे स्त्रीच आहे, कारण संसाराचा गाडा ओढताना अर्धांगिनी, राखी बांधताना ताई, जन्म देताना आई अशा अनेक भूमिका आयुष्याच्या रंगमंचावर एक स्त्री निभवत असते.

अपार कष्ट, अपमान सहन करून, दगडाचे वार झेलून, जे महात्मा फुले यांच्या पावलावर पाऊल टाकत जाणारी, शिक्षणाचे दीप घराघरात लावणारी क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले एक स्त्रीच

होती. एवढेच नाही तर शेंण-गवऱ्या थापून, मोलवाजरी करून, पै-पैका जमा करून डॉ. बाबासाहेबांच्या शिक्षणाला पैसा पुरविणारी, करोडो ह्रदयात वास करणारी माता रमाई एक स्त्रीच होती. अशी अनेक उदाहरणे आपल्या समोर आहेत, की स्त्री किती कर्तृत्ववान आहे, तरी समाजात होणारी स्त्रीभूणहत्या आज कुणी थांबवायला तयार नाहीत. आपल्या माणसकीला जपून , विचारांचे परिवर्तन घडून , समाजाला जागे करून, देशाला प्रगत करूया आणि स्वातंत्र करूया स्त्रीजन्माचे....! ■ ■

धम्मचक्र प्रवर्तन सुतात भगवान बुध्दाने वाराणसीच्या ऋषीपतन मृगदाव वनात (सारनाथ) पंचवगीय भिक्षूंना उपदेश केला की, सत्याचा शोध घेणाऱ्यांनी दोन अतीरेक टाळवे. १. इंद्रिय उपभोगाचे एशोआरामी जीवन, २. स्वःताचा शारीरिक अतीरेकी छळवाढ किंवा उग्र तपश्चर्या. त्यांनी मध्यम मार्ग दोन प्रकारे समजवला : चार आर्य सत्य आणि अष्टांगीक मार्ग.

चार आर्यसत्य – १. दुःख आहे. २. दुःखाचे कारण आहे. तृष्णा ३. जर तृष्णा संपुष्टात आली तर दुःखाचे निवारण होते. ४. दुःख निवारण करण्याचा मार्ग आहे. हा दुःख निवारण करण्याचा मार्ग म्हणजे आर्य अष्टांगीक मार्ग होय. याची तीन भागात विभागणी होते.

दुःख आर्य सत्य म्हणजे काय? जन्म ही दुःख आहे, म्हातारपण दुःख आहे, व्याधी दुःख आहे, मरणपण दुःख आहे. शोक, रडणे, दुःख दौर्मनस्य, उपायासपण दुःख आहे, अप्रियांची भेट दुःख आहे, तर प्रियांचा वियोग पण दुःख आहे. थोडक्यात सांगायचे म्हणजे! पाच उपादान स्कंधन दुःख आहे. भिक्षुने दुःख समुदाय आर्य सत्य म्हणजे काय? जी नदी रागास जोडलेली आहे, ती कोणत्याही विषयाचे अभिर्नंदन करणारी, नेहमी उत्पन्न होणारी तृष्णा आहे. मग ती कामतृष्णा असेल, भव तृष्णा असेल किंवा विभव तृष्णा असेल हा सगळ दुःखाचा समुदय आहे. दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्य सत्य? तो म्हणजे आर्य अष्टांगिक मार्ग. अर्थात समाप्पादिटि (सम्यक दृष्टी), सम्मासकणो (सम्यक संकल्प),

सम्मावाचा (सम्यक वाचा), सम्माकम्मत्तो (सम्यक कर्मांतर), सम्माआजीवो (सम्यक आजीविका), सम्मावायामो (सम्यक व्यायाम), सम्मासति (सम्यक स्मृती) आणि सम्मासमाधि (सम्यक समाधी).

चार आर्य सत्याचे दर्शन घेवून मध्यम मार्गाचे अवलोकन करा, हेच धर्मातत्त्वाच्या धम्याचे सार

प्रथम धम्मचक्र प्रवर्तन (आषाढ पौर्णिमा), वर्षावास

आहे. पटिच्चसमुपादाचा (प्रतीत्यसमुपाद) नियम (उत्पत्तिचे मुळ) बुध्दाने समजवले कि, चार आर्य सत्याचे काम हे पटिच्चसमुपादावर (हेतू आणि कारण) अवलंबून आहे. वर्षावास (चातुर्मास्य) बुध्द भगवान् राजगृह येथील वेळवृत्ताने रहात होते. त्या काळी भगवंतांनी वर्षाकाळ्यंत भिक्षूंनी एका ठिकाणी

रहावे असा नियम केला नव्हता. भिक्षु हिंवाळ्यांतही आणि उन्हाळ्यांतही पावसाळ्यांतही धर्मोपदेश करीत फिरत असत. पण त्यांच्या त्या कृत्यांवर लोक टीका करू लागले. पावसाळ्यांत इकडे तिकडे हिंडून हे भिक्षु ओले गवत तुडवतात, व त्यायोगे पुष्कळ

बारीकसारीक प्रणण्यांचा नाश होतो असे ते म्हणू लागले. ही गोष्ट भगवंतांना समजली तेव्हा भिक्षुंनी

वर्षाकाळी एकाच ठिकाणी रहावे असा त्यांनी नियम केला. कोणत्या दिवशी वर्षावासाला सुरवात व्हावी अशी भिक्षूंना शंका आली. तेव्हा भगवंतांनी, आषाढी पौर्णिमेच्या दिवशी पहिल्या वर्षावासला व आषाढी पौर्णिमेनंतर एका महिन्याने दुसऱ्या वर्षावासाला सुरवात व्हावी असा नियम केला. वर्षावासाला सुरवात झाल्यानंतर भिक्षूने तीन महिने एका ठिकाणी राहिले पाहिजे. पण त्याला काही अपवाद आहेत; ते असे : एखादा श्रध्दापूर्ण उपासक किंवा उपासिका काही दान धर्म करीत असेल तर सात दिवसांच्या मुदतीने त्यांच्या किंवा तिच्या आमंत्रणावरून तिकडे जावे. भिक्षु, भिक्षुणी, आईबाप वगैरे आजारी असतील तर सात दिवसांच्या मुदतीने त्यास भेटावयास जावे. धम्मचक्र प्रवर्तन दिवसानिमित्त (आषाढ पौर्णिमेच्या) अनेक मंगलकामना. ■ ■

